

ÚKOLY MODERNÍHO STÁTU.

Modernost státu není dána jen *obsahem a rozsahem* úkolů, které u srovnání se svými historickými předchůdci na sebe bere, nýbrž i *formou a způsobem*, jak tyto úkoly provádí. Pokud jde o první směr, jest »moderní« stát protichůdcem onoho státu, jehož úkoly vyčerpávají se *bezpečnostními a mocenskými účely*, které sleduje: chrání bezpečnost svých občanů (typ t. zv. »Nachtwächterstaatu«) a stará se o to, aby nabyt v koncertu ostatních států pokud možná mocné postavení (typ státu imperialistického). Vše ostatní přenechává soukromé péči svých občanů buď zcela nebo aspoň v zásadě. Stát, který takto omezuje své úkoly na bezpečnost (právní ochranu) občanů, bývá obyčejně, ale nepřipadně, nazýván i »státem *právním*« (Rechtsstaat) na rozdíl od státu »*kulturně- nebo sociálně-politického*«. V tomto kulturním státu nabývají úkoly povšechně kulturní svým rozsahem rozhodnou převahu nad úkoly ryze bezpečnostními a mocenskými. Takový stát nemá už pouze správu policejní a vojenskou, nýbrž spravuje sám nepřehlednou řadu institucí nejrůznějšího druhu. Nestará se jen repressivně nebo preventivně (svou »policií« v nejšířším smyslu), tedy v podstatě pouze *negativně*, o odstranění překážek, které by kulturnímu rozvoji mohly se stavěti v cestu, nýbrž *příkládá sám (positivně) ruku k dílu kulturnímu*. Sám staví silnice a železnice, podporuje obchod a průmysl, provozuje sám ta která odvětví hospodářská, staví a provozuje nemocnice, staví školy a učí v nich, podporuje umění atd., zkrátka *přejímá iniciativu v přemnohých směrech*, kde bývalý »Nachtwächterstaat« spoléhal výlučně na soukromou iniciativu svých občanů. To znamená, jak známo, že ze záležitostí druhdy »soukromých« stávají se záležitosti »veřejné«.

Rozumí se, že všechny tyto různorodé činnosti neprovozuje ono abstraktum »stát«, o němž mluví juristé, nýbrž řada fyzických jednotlivců, kterým *právní řád* ukládá k tomu *povinnost*. Vlastnost státu jako pouze »právního« (správněji: policejního) nebo kulturního v naznačeném smyslu nepoznáme tedy ohledáváním nějakého sociálního tělesa, jež »státem« se zove, nýbrž rozbořením obsahu určitého normového souboru, t. j. *právního řádu*.

Nelze tvrdit, že moderní stát v tom smyslu, jak jsme dosud o něm mluvili, jest absolutním *ideálem* každého státního zřízení. Jen *relativně* budu ho moci chválit, t. j. když srovnám jeho úkoly s jakýmsi transcendentním ideálem nebo postulátem, který praví, že stát *má* se starati o pokud možná velký počet kulturních hodnot a že tudíž jeho právní řád *má* podle toho vypadat. Tento transcendentní postulat bude se řídit povšechným světovým názorem pozorovatelovým: *Individualista* bude vůči postulátu moderního státu spíše skeptikem než přesvědčený *kollektivist*. Jmenovitě bude individualistický světový názor upírat vhodnost kollektivní úpravy určitých úkolů, o nichž je přesvědčen, že dají se obstarávat s prospěchem pouze soukromníky. To platí pro tento světový názor jmenovitě o t. zv. »duchovní« kultuře, tedy o pěstování filosofie, vědy a umění.

Nehledě však ku právě zmíněným transcendentním hlediskům kritickým, možno povšechně prohlásiti, že moderní stát charakterisuje zvýšená tendence *kollektivní*, nebo jinými slovy: tendence po »zveřejnění« celé řady věcí, které dříve byly považovány za *soukromé záležitosti* jednotlivců. *Kollektivum* a jeho zájmy, které s realistického hlediska zde zaujatého znamenají tolik jako *průměrný* (znivelisovaný) zájem prostředního jednotlivce, vítězí nad *individuem* s jeho individuálními zájmy.

Silné individuum, které poměrně méně potřebuje této péče se strany státu, která vždy znamená zároveň i určitou *nivelisaci* jak individuí tak jejich zájmů, smíří se s kollektivistickou tendencí moderního státu jen tehdy, když zmíněná tendence bude prováděna určitým *způsobem* a určitou *formou*. Všestranná péče státu byla by mu naprosto nesnesitelnou, kdyby se děla ve formách, jichž užívá typ t. zv. státu *absolutistického*, v němž veřejná správa — t. j. ona mnohotvárná činnost, sledující nejrůznější úkoly — stojí zpravidla mimo právo a právní úpravu. Je zřejmo, že zde užívám výrazu »absolutistický«

či »absolutní« stát v poněkud jiném než obvyklém smyslu. Nejde mi při něm o protiklad proti »konstituci«, nýbrž o zjev, ve kterém kolektivistická tendence projevuje se jinou než *právní* formou. Stát *absolutní* v tomto smyslu jest protivou státu *právního* v pravém slova smyslu, bez ohledu na obsah a rozsah jeho úkolů. Stát právní (Rechtsstaat) v tomto smyslu jest stát, jehož veškerá činnost — přesněji: činnost jeho orgánů — jest upravena právním řádem a děje se podle tohoto právního řádu. Opakem (protikladem) jeho jest stát, jehož veškeré nebo jen některé činnosti dějí se mimo tento právní rámec, a jenž jest tedy právu transcendentní.

S právě naznačeného hlediska podává se, že jak t. zv. policejní stát (»Nachtwächterstaat«) tak stát kulturní nebo sociálně-politický může, ale nemusí býti »státem právním«. *Je pak nesporné, že k vlastnostem moderního státu nepatří jen poměrně velký rozsah jeho úkolů (kolektivistická tendence), nýbrž i vlastnosti jeho jako státu právního v právě naznačeném smyslu.*

Touto svou »právnickostí« nebo »zprávněním« veškeré své činnosti liší se moderní stát kulturní nebo sociálně-politický od staršího typu státu, který taktéž pění o všestranné blaho obyvatelstva čítal k svým hlavním úkolům (něm.: „*Wohlfahrtsstaat*“), ale činil tak formou a způsobem autokratickým, t. j. s hlediska obyvatelstva a právního řádu *libovolným*, jinými slovy: eudaimonická činnost jeho *transcendovala* právo a jeho řád, byla mimo něj. Věc možno naznačit i tak, že eudaimonistický stát staršího typu (policejní *Wohlfahrtsstaat*) pohlížel na státní občany jako na pouhé *předměty* (objekty) své péče, kdežto moderní stát sociálně-politický se svým demokratickým právním řádem (na rozdíl od autokratického) pohlíží na ně jako na *subjekty*, které formou sespolečenštění státního obstarávají si své úkoly samy, t. j. *autonomně* nebo *samosprávně*.

Nikoliv všechny složky (funkce) státní činnosti byly současně a zároveň podrobeny shora zmíněnému procesu »zprávnění«. Časově první byla funkce soudního nalézání práva. Stát »justiční« (Justizstaat) byl historicky první formou státu »právního« ve smyslu shora naznačeném. Odtud se vysvětluje, že často pohlíží se na »justiční stát«, t. j. ten, který považuje poskytování soudní ochrany obyvatelstvu za svůj hlavní, ne-li jediný úkol, jako na jediný pravý typ státu právního. Provádění úkolů kulturních, které během doby původní justiční stát přibíral, dělo se zprvu mimo sféru právní, t. j. nebylo upraveno právním řádem. Poznenáhlým »zprávněním« i této původně právu transcendentní sféry státní činnosti přibližuje se novodobý stát sociálně-politický (kulturní) vždy více ideálu *státu moderního*, který, jak úvodem naznačeno, vyznamenává se dvojí vlastností: *plností úkolů* a *demokratickou formou jich provádění*.

PROF. DR. BOHUMIL BAXA:

K VÝKLADU ÚSTAVNÍCH A ZÁKONNÝCH PŘEDPISŮ O VZÁJEMNÉM STYKU POSLANECKÉ SNĚMOVNY A SENÁTU.

V pátém zasedání II. volebního období Národního shromáždění došlo k tomuto případu. Senát přijal vládní osnovu (o zahlazení odsouzení) a usnesení své zaslal poslanecké sněmovně. Tato v některých bodech změnila usnesení senátu a toto svoje usnesení zaslala opět senátu. Senát nesetřval však na svém původním usnesení, ani nepřijal usnesení poslanecké sněmovny beze změny, nýbrž z části setřval na svém původním usnesení, z části přijal změny usnesené sněmovnou poslaneckou; tím učinil tedy usnesení nové, od prvotního usnesení odlišné. Zpravodajem o věci v senátu byl autor tohoto článku a pokládá za záhodno o věci zde blíže pojednat, jak ostatně učinil také již v příslušné zprávě důvodové.